

Gemeente Waalre
T.a.v. Nelleke Koster
Koningin Julianalaan 19
5582 JV WAALRE

Tilburg, 18 november 2022

Beste mevrouw Koster,

Hierbij ontvangt u het advies van Kunstloc Brabant omtrent Het Waalres Museum.

De gemeenteraad van Waalre heeft opdracht gegeven een onderzoek te doen naar de toekomst van dit museum en te komen met een inhoudelijke visie hierop en de verbinding te zoeken met het sociaal domein. In het najaar van 2022 heb ik, namens Kunstloc Brabant gesproken met diverse mensen (zie bijlage 1) van het museum, in uw gemeente en buiten de gemeente Waalre. Op basis van deze gesprekken gecombineerd met onze expertise is dit advies tot stand gekomen.

Frisse blik

Voordat ik aan dit onderzoek begon heb ik begin juli anoniem Het Waalres Museum bezocht. Ik was niet bekend met het museum. Tegelijkertijd met mijn bezoek was er een groepsbezoek met mensen in rolstoelen gaande waardoor ik niet al te veel ruimte had om op het gemak de basiscollectie op de eerste verdieping te bekijken. De schilders waren bezig de gevel te schilderen waardoor de ramen open stonden. Er waren wat opstartproblemen met het pinapparaat, wat tot enige paniek leidde maar dat kwam later goed.

Ik kreeg heel vriendelijk ongevraagd toelichting bij een aantal objecten. Men pakte de voorwerpen uit de kasten om te demonsteren hoe iets werkte. Het viel op dat er heel veel objecten aanwezig waren met weinig context in de vorm van toelichting in tekst of beeld (in foto's als in film). De verschillende collecties liepen op het oog in elkaar over en ik kwam ogen te kort om te zien wat er allemaal stond. Op de begane grond was er een expositie over Fischer Prize speelgoed en een aantal Simplex puzzels, die je niet mocht aanraken.

De eerste verdieping gaf een rommelige huiselijke indruk, op de begane grond was het overzichtelijker maar de expositie oogde wel wat provisorisch met tafels waarop de objecten lagen. Er was geen koffie of thee te koop en het toilet was niet aangegeven.

Na afloop van mijn bezoek heb ik een folder meegenomen waarin mij duidelijk werd wat de logica was achter de basisopstelling. Het bezoek riep veel vragen waarvan er een aantal gedurende het onderzoek beantwoord werd. Praktisch gezien: er wordt altijd koffie aangeboden aan de bezoekers, de schilders sponsoren Het Waalres Museum en de ramen zijn nooit open. Ik was ongelukkigerwijs op een hectisch moment binnengevallen gelijktijdig met een arrangement en de schilders.

Voordat ik verder ga wil ik eerst een breder perspectief schetsen.

Wat is een museum? Recente ontwikkelingen.

In augustus 2022 is het ICOM (International Council of Museums) gekomen met een nieuwe museumvisie die in het Nederlands als volgt luidt:

“Een museum is een permanente instelling zonder winstoogmerk in dienst van de samenleving die materieel en immaterieel erfgoed onderzoekt, verzamelt, conserveert, interpreteert en tentoonstelt. Open voor het publiek, toegankelijk en inclusief, musea bevorderen diversiteit en duurzaamheid. Ze opereren en communiceren ethisch, professioneel en met de deelname van gemeenschappen, en bieden gevarieerde ervaringen voor educatie, plezier, reflectie en kennisuitwisseling.”

Het verschil met de vorige definitie is dat het niet alleen om materieel erfgoed gaat maar ook over immaterieel erfgoed. Daarnaast is het bevorderen van diversiteit, duurzaamheid en professionaliteit van belang.

Wereldwijd is er een ontwikkeling gaande rondom de toegankelijkheid van de culturele sector en dus ook de musea. In Nederland is er de Code Diversiteit & Inclusie. De code geeft richtlijnen hoe je dit kunt bevorderen. Kunst- en erfgoedmusea zoeken steeds meer aansluiting met de lokale gemeenschap waarin ze aanwezig zijn en ontwikkelen programma's om mensen die normaliter niet snel een museum bezoeken wel te verleiden tot een bezoek. Het Van Abbemuseum in Eindhoven is landelijk koploper met het programma Special Guests.

Het bezoeken van een museum kan bijdragen aan het mentale welzijn van mensen. Studies¹ tonen aan dat zowel actieve als passieve kunst- en cultuurparticipatie een positieve effect hebben op welzijn en gezondheid: denk bijvoorbeeld aan muziek beluisteren, een boek lezen, dansen maar ook het bezoeken van een museum. Een museumbezoek prikkelt en verrijkt je geest en bevordert je welzijn. De laatste jaren wordt hier steeds meer over gepubliceerd². Er komt steeds meer kennis over en ervaring met kunst- en erfgoedprojecten ter bevordering van mentaal welzijn en positieve gezondheid.³ Kunst kijken en maken

¹ <https://www.artshealthresources.org.uk/docs/evidence-summary-for-policy-the-role-of-arts-in-improving-health-wellbeing/>

² Veel informatie hierover is te vinden op <https://www.erfgoedbrabantacademie.nl/thema-s/erfgoed-welzijn-en-gezondheid> als ook op de website van Kunstloc Brabant: <https://www.kunstlocbrabant.nl/projecten/kunst-is-gezond-11470>

³ Zie ook deze conferentie in november 2022: <https://www.museumdrguislain.be/nl/onview/conference-culture-mental-health>

draagt bij aan mentaal welzijn en het verbindt je met andere mensen. Deze ontwikkelingen staan in Nederland nog in de kinderschoenen maar er wordt steeds meer gekeken hoe kunst- en cultuurbeleid verbonden kan worden met het sociale domein.

Wat is Het Waalres Museum?

Terug naar Waalre. Het Waalres Museum is gehuisvest in een monumentaal pand van de voormalige Linnenfabriek Swane in een prachtige omgeving. In 1998 verwierf de Stichting Het Waalres Museum het gebouw. Het museum wordt door een dertigtal vrijwilligers gerund met een gemiddelde leeftijd boven de 70 jaar. Het bestuur beschrijft, in antwoord op mijn vragen, het museum als volgt:

“Zoals vastgelegd bij de museumregistratie is het thema van Het Waalres Museum (HWM) industrieel erfgoed uit de kerkdorpen Aalst en Waalre die in 1923 werden samengevoegd tot een gemeente Waalre. Het betreft de activiteiten van lokale industriële activiteiten te weten; Brabantia, Simplex, van Dijk weverij, Walra en Kendix, een damast collectie en een kleine verzameling objecten die verwijzen naar de sigarenfabriek Swane en de kaarsenfabriek Koster-Keunen. Het Waalres Museum (HWM) is geregistreerd vanwege haar industriële erfgoedcollectie.

Alle verzamelingen van het museum zijn verkregen door schenkingen of via schriftelijke overeenkomsten overgedragen aan het museum.

De collectie bestaat uit ruim 1600 objecten Brabantia, ruim 500 objecten Simplex, ongeveer 450 stukken textiel, ongeveer 3000 Kendix designs en 500 unieke damasten waarvan een belangrijk deel in meervoud aanwezig is. Daarnaast een tiental objecten betreffende Swane en Koster-Keunen. Een groot gedeelte Kendix is in opslag elders (in Overpelt) en niet alle objecten Simplex, Textiel en damast en Brabantia zijn geëxposeerd maar wel aanwezig. Het museum beschikt over een kerststallencollectie die bijna jaarlijks wordt getoond.

Het oorspronkelijke uitgangspunt (20 jaar geleden) van het museum was kunst van lokale kunstenaars en damast exposities gebaseerd op een particuliere collectie. Na een aantal jaren is dit verruimd naar industrieel erfgoed met name bedoeld om een breder publiek aan te trekken. In de huidige praktijk is industrieel erfgoed (collectionering en beheer) het leidend beginsel en kunst in brede zin een tweede component. Hierbij moet worden opgemerkt dat er met enige regelmaat naar wordt gestreefd deze twee componenten met elkaar te combineren in één expositie. Kunstzin, creativiteit en vormgeving zijn reeds lange tijd nauw met elkaar verbonden menselijke activiteiten.

De rol van het museum in de huidige opzet is het uitdragen van het industrieel verleden van de twee kerkdorpen Aalst en Waalre gecombineerd met exposities, oorspronkelijke van lokale kunstenaars maar inmiddels verbreed naar kunst in meer algemene zin.

Het corona tijdperk is nog maar nauwelijks achter de rug, en de indruk bestaat dat het enige tijd gaat kosten voordat het publiek zich weer gaat richten op museum bezoek. Een voorspelling voor de toekomst is moeilijk te geven, de huidige bezoekfrequentie is wisselend en de volgende crisis staat al weer voor de deur. Cijfers uit het verleden laten een gemiddeld aantal bezoekers zien van 3500 op jaarbasis. Het museum is open op woensdag, zaterdag en zondag waarbij woensdag de populairste dag is voor arrangementen. “

Relatie met de gemeente Waalre

De huidige relatie tussen Het Waalres Museum en de gemeente Waalre is een financiële relatie in de vorm van een prestatieovereenkomst die is overeengekomen van 2019 tot en met 2022:

“Stichting Waalres Museum in aanmerking komt voor een prestatiesubsidie, omdat hun activiteiten een breed algemeen belang dienen. Bovendien biedt het de gemeente de mogelijkheid om richting en prioriteiten aan te geven, zodat de activiteiten in een breder maatschappelijk perspectief worden geplaatst.”

“Het jaarlijks beschikbaar gestelde subsidiebedrag wordt aan opdrachtnemer uitgekeerd na het aanleveren van een plan, waarin de volgende zaken omschreven staan,

- *Historisch erfgoed materiaal ontwikkelen in de vorm van filmmateriaal: het verhaal achter Kendixtextiel, Simplex, Brabantia en de oorspronkelijke verhalen van ooggetuigen vastleggen via een interview op film.*
- *Het museum levert elk jaar een film op.*
- *Kinderen gratis museumkaartjes verschaffen en daardoor meer betalende volwassen aantrekken.*
- *Het driemaandelijks organiseren van een tentoonstelling van lokale of regionale kunstenaars.*
- *Een keer in de 2 maanden een filmavond organiseren*
- *Samenwerking zoeken met Waalres Erfgoed.*
- *Lesprogramma scholen "Kijken naar Kunst" en "Industrieel Erfgoed" aanbieden aan scholen in Waalre of in de regio die hiervoor interesse hebben. “*

De gemeente Waalre investeert onder deze voorwaarden 10.000 euro per jaar. Daarnaast heeft het museum een hypothecaire lening met een restschuld van ongeveer 40.000 euro bij de gemeente Waalre.

Dit onderzoek is niet geënt op de vraag of het museum wel of niet voldoet aan hetgeen overeengekomen is. Dat is een zaak tussen de gemeente Waalre en Het Waalres Museum. De coronapandemie heeft de laatste twee jaar grote gevolgen gehad voor de culturele sector en dus ook voor het museum.

Het bestuur van Het Waalres Museum was verrast door het onderzoek door Kunstloc Brabant omdat de gemeente in hun ogen de laatste jaren weinig betrokkenheid bij het museum getoond heeft. De gemeente Waalre wil met dit onderzoek weten hoe zij de relatie met het museum kan continueren en onder welke voorwaarden. Zij staat voor de keuze de prestatieovereenkomst te verlengen of te stoppen en heeft de wens dat het museum meer verbonden wordt met andere culturele partners maar ook met zorg- en welzijnspartners binnen het sociaal domein.

Als onafhankelijk onderzoeker kan ik uit de gesprekken die ik gevoerd heb concluderen dat de relatie tussen de gemeente Waalre en Het Waalres Museum in ieder geval verbeterd moet worden door meer en regelmatig met elkaar in gesprek te zijn. Het museum wordt geëxploiteerd door een zeer bevlogen groep vrijwilligers die helaas steeds ouder worden en weinig binding heeft met een jongere generaties. Zij probeert wel nieuwe en jongere vrijwilligers te werven en werkt soms met statushouders maar weet ze niet aan zich te binden door externe oorzaken zoals bijvoorbeeld de steeds hogere pensioenleeftijd en de druk op de arbeidsmarkt. De club wordt eigenlijk steeds kleiner vanwege gezondheidsredenen en er is soms een kritische houding van oudgedienden ten opzichte van nieuwe vrijwilligers. De vrijwilligers kent elkaar vaak via vriendschappelijk banden wat insluiting van nieuwe mensen niet bevordert. Het bestuur ziet echter in dat dit wel zou moeten veranderen. De voorzitter van het museum en de penningmeester, Toine Jordense en Michel Hoevenaars zijn van plan om binnenkort met hun werkzaamheden te stoppen na ruim 20 jaar. Ze zouden een professionele kracht zeer wenselijk vinden.

Collecties en tentoonstellingen in Het Waalres Museum

De bovenverdieping van het museum biedt momenteel onderdak aan een deel van de genoemde collecties. De opstelling is in 2016 ontworpen door studenten van de Design Academy. De collecties hebben gemeen dat ze gaan over het industriële erfgoed van de gemeente Waalre. Met uitzondering van de kerststallen. Ze geven aan hoe vindingrijk men in de Kempen was en huisvlijt zich ontwikkelde tot industrie. De objecten zijn door iemand met een grote passie verzameld en daarna in bruikleen gegeven of aan het museum geschonken. Het is het levenswerk van de verzamelaars.

Bij elkaar zijn deze collecties met objecten veel te veel voor de ruimte van het museum. En ze zijn digitaal niet ontsloten. Op de website van het museum zijn niet alle collecties vindbaar of beschreven. Eenvijfde deel van de collecties is te aanschouwen op de bovenverdieping van het museum waarbij de Brabantia collectie de hoofdmoot vormt. Viervijfde deel van de collecties is opgeslagen in een loods van het bedrijf Brabantia in België. De collecties is men aan het registreren middels een systeem dat niet openbaar toegankelijk is. Dit in tegenstelling tot andere erfgoedcollecties in De Kempen die toegankelijk zijn middels het Memorix systeem en de Brabant Cloud.

Zoals aangegeven bij de eerste blik staat het te vol. Je zou het hele museum als erfgoedmuseum kunnen inrichten, zowel boven als beneden maar dan zou je moeten kiezen voor 1 collectie vanwege de ruimte en die combineren met historische foto's en filmmateriaal. Je krijgt dan wel een vrij statisch museum dat alleen over de geschiedenis van 1 fabriek in de gemeente Waalre gaat en weinig relatie heeft met de dag van vandaag.

Er zijn wisselende exposities op de begane grond die soms een relatie aangaan met de collecties op de eerste verdieping is mij vertelt. Maar er zijn ook kunstexposities van lokale en regionale (amateur)kunstenaars. De kunstexposities zijn niet interessant voor professionele kunstenaars. Ten eerste moeten kunstenaars betalen om te exposeren in Het Waalres Museum. Gezien de [Fair Practice Code](#) zou dat niet het geval moeten zijn. Deze code geeft richtlijnen voor werken in cultuur, kunst en creatieve industrie. Kunstenaarshonoraria worden bepaald met behulp van een rekenmodel:

<https://kunstenaarshonorarium.nl/>. Daarnaast is het voor professionele kunstenaars van belang om hun werk op een locatie te laten zien die bekendheid heeft in het kunstcircuit. Het Waalres Museum is niet zo'n locatie. Uit gesprekken met professionele kunstenaars in de gemeente Waalre is wel gebleken dat zij de lokaliteit van het museum zeer waarderen en zich daarvoor betaald in zouden willen zetten als lid van een denktank of het organiseren van exposities.

De kunstlessen die gegeven worden in het kader van de prestatieovereenkomst met de gemeente wordt door kunstenaars vrijwillig gedaan en zijn meestal niet gerelateerd aan de expositie die op dat moment te zien is. De erfgoedlessen worden ook door een vrijwilliger gegeven.

De steeds wisselende exposities zijn voor het museum belangrijk omdat zij steeds ander publiek trekken. Daarnaast maakt De Zonnebloem veel gebruik van de arrangementen waarbij bezoeken aan de chocoladefabriek aan de overkant van het museum en een rondleiding in het 12e-eeuwse Willibrorduskerkje optioneel zijn.

Een interessant voorbeeld is de recente expositie van bewoners van [Het Andere Wonen](#). Een woongemeenschap voor mensen met dementie, vlakbij het museum volgens een nieuw zorgmodel. Een aantal bewoners die schilderen lieten hun werk zien in het museum. Dolf Kusters, ondernemer van Het Andere Wonen in Waalre vertelde me dat de expositie door henzelf georganiseerd was, veel betekende voor de bewoners en dat vooral familieleden kwamen kijken. Ze moesten entree betalen, wat een drempel was en hij had graag gezien dat mensen die willen doneren aan de “mooie dingen pot” in de gelegenheid waren gesteld dit te kunnen doen. De drankjes en publiciteit verzorgden zij ook zelf. Hij zou deze expositie graag een terugkerend evenement laten zijn waarbij dan contact gezocht wordt met tekeningen van kinderen. Schoolklassen zouden langs kunnen komen en hij zou graag aandacht willen besteden aan het concept Het Andere Wonen. Steeds meer mensen krijg dementie in onze samenleving, 1 op 5, en kunst en cultuur⁴ kunnen een grote bijdrage leveren aan de kwaliteit van leven van deze mensen. Ik licht dit specifieke voorbeeld uit omdat dit een interessante ontwikkeling is die mogelijk voor de toekomst van het museum verder uitgebouwd kan worden.

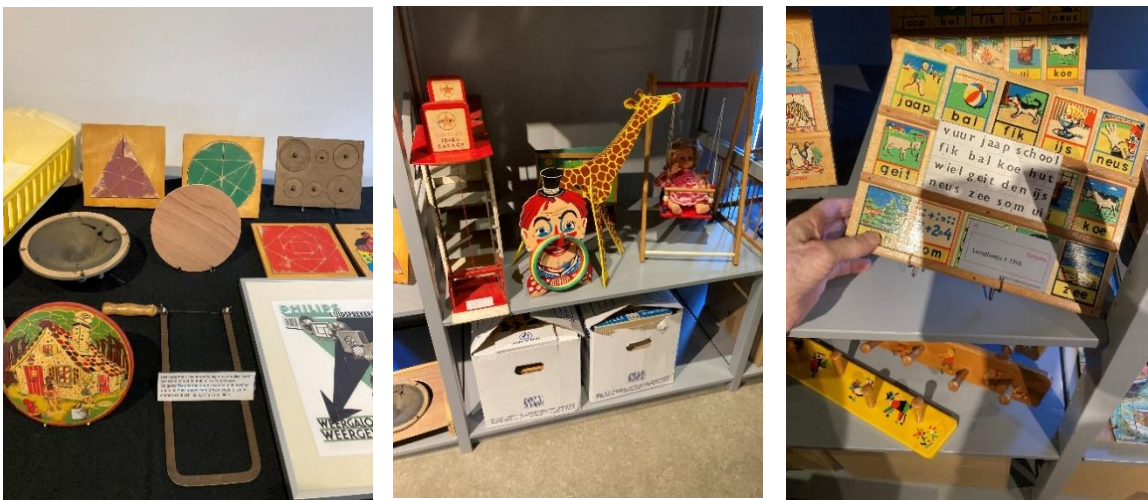
Relatie Het Waalres Museum met [Waalres Erfgoed](#)

Waalres Erfgoed doet onderzoek naar immaterieel erfgoed in de gemeente Waalre en brengt hierover publicaties uit. De stichting heeft 100 donateurs. Men verzamelt bidprentjes van mensen die in Waalre geboren of gestorven zijn, heeft ook materieel erfgoed in de opslag staan in het Huis van Waalre waar men elke week werkt in een vergaderruimte. De stichting heeft de ruimte niet permanent ter beschikking. Waalres Erfgoed bestaat uit 35 vrijwilligers en heeft in coronatijd steeds meer vrijwilligers gekregen. Men maakt ook herinneringskoffers voor kringgesprekken in de dagbesteding bij Eeckenrhode, Neffe de Kerk en De Pracht.

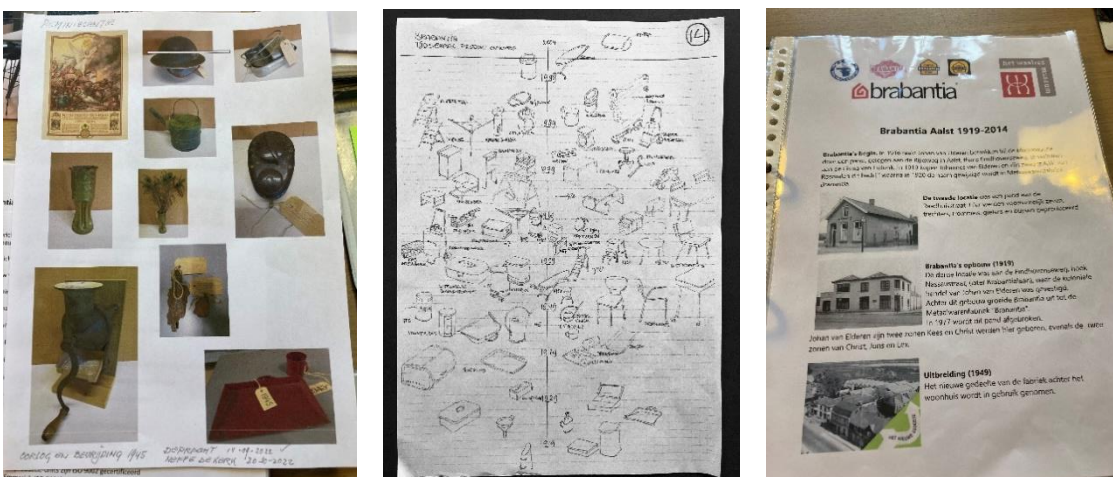
⁴ Zie voor meer informatie de kennispagina <https://www.kunstlocbrabant.nl/kennis-advies/kunst-en-dementie>

De relatie tussen Het Waalres Museum en Waalres Erfgoed is moeizaam te noemen. Het ligt voor de hand dat deze twee instellingen die materieel erfgoed en immaterieel erfgoed verzamelen en onderzoeken gericht op de gemeente Waalre de handen ineenslaan. Zeker als je de nieuwe museumdefinitie hanteert. Bij de start van het museum was Waalres Erfgoed wel gehuisvest in het museum maar de ruimte was te krap. De huidige voorzitter, Lambert Jansen, zal zijn werkzaamheden binnenkort neerleggen. Hij gaf aan geen materiaal erfgoed te willen beheren.

Er zijn wel relaties tussen deze twee stichtingen. Dit zijn individuele banden van vrijwilligers die zowel bij het museum werken als bij Waalres Erfgoed. Zo komt er binnenkort een boek uit over de Simplex collectie geschreven door Will Hollanders, vrijwilliger bij Waalres Erfgoed. Hij heeft als oud-werknemer zijn Simplex verzameling geschonken aan Het Waalres Museum maar is niet tevreden hoe deze momenteel gepresenteerd wordt. De boekpresentatie zal niet in het museum plaatsvinden met een expositie. Een gemiste kans in zijn ogen.

Piet Cox, zichzelf beschrijvend als de mantelzorg van de Brabantiacollectie van Het Waalres Museum en voormalig werknemer bij Brabantia werkt ook bij Waalres Erfgoed en verzorgt de reminiscentieoffers.

Piet Cox tekent ook prachtige overzichten van de ontwikkelingen van de Brabantia collectie. Zowel Will Hollanders als Piet Cox kunnen uren gedetailleerd vertellen over de ontwikkelingen van de bedrijven waar zij gewerkt hebben, de collecties van Het Waalres Museum, hoe de producten ontwikkeld en gemaakt werden aangevuld met materialen en verhalen die zijn ondergebracht bij Waalres Erfgoed. Het is jammer dat hier

niet meer van te zien en te horen is bij de tentoongestelde objecten. En de heren hebben ook veel ervaring in productontwikkeling, productie en ondernemerschap. Kennis die jongere ontwerpers die in Eindhoven aan de Design Academy kan inspireren.

Voorlopige conclusies

Toen ik halverwege dit onderzoek was leek het me voor de hand liggen dat Het Waalres Museum met Waalres Erfgoed veel meer samen zouden gaan werken om de huidige collecties beter te kunnen presenteren. Ook zouden de collecties ontsloten kunnen worden door een professionele kracht in te zetten die in samenwerking met de vrijwilligers alle objecten digitaal gaat ontsluiten met behulp van het Memorix-systeem. Zo kunnen ze aanhaken bij andere erfgoedmusea in de Kempen en de Brabant Cloud. Er zal een oplossing gevonden moeten worden voor de grote hoeveelheid objecten en het zal jaren duren voordat deze ontsloten zijn. Ondertussen kan men dan tijdelijke presentaties van deze collecties laten zien. Maar zijn deze collecties interessant voor een jongere generatie? De Damastcollectie is bijvoorbeeld zeer omvangrijk maar de interesse voor damast en specifieke patronen is vooral voor specialisten. Dat geldt niet alleen voor de damastcollectie. Veel objecten zijn herkenbaar voor oudere generaties en roepen verhalen en herinneringen op. Sommige objecten zijn momenteel ook nog op rommelmarkten verkrijgbaar. En wie is er specifiek geïnteresseerd in de gordijnencollectie van Kendix? Waarschijnlijk specialisten die een tijdsbeeld willen onderzoeken aan de hand van gordijnpatronen en dessins.

De wisselende exposities zorgen momenteel voor de dynamiek in het museum en veel mensen wisten mij te vertellen dat ze niet of nauwelijks naar boven gingen om de objecten te bekijken. De huidige directeur van Brabantia, Tijn van Elderen, vertelde mij dat de collectie vooral een nostalgische waarde heeft voor het bedrijf maar ook weer retour gegeven kan worden aan het bedrijf.

Ter vergelijking

Ik bezocht het Weverijmuseum in Geldrop ter vergelijking met Het Waalres Museum. Een goed vormgegeven museum dat door 70 vrijwilligers wordt gerund. Hoe werken zij en zouden zij wellicht interesse hebben in bijvoorbeeld de damastcollectie? Directeur Bert Vermeer vertelde het volgende. Het museum in Geldrop is vooral een werkplaats, een museum in bedrijf waar tal van weefgetouwen staan. Het pand is van

de gemeente dus daar hebben ze geen onkosten aan. Zij hebben een gastconservator die ze betalen en waarmee ze elke zomer een extra expositie maken in een gedeelte van het pand dat in de zomer leeg staat.

De inkomsten zijn 1/3 verkoop theedoeken, 1/3 entree en arrangementen en 1/3 smeerkussens voor locomotieven. Er werken 70 vrijwilligers waar je veel in moet investeren en moet kijken wat de mensen persoonlijk meebrengen aan interesse en levenservaring. In 2024 komt er een expositie over huishoudtextiel waar Het Waalres Museum een mooie bijdrage aan kan leveren met haar collecties. Het is een mooie aanleiding om op Brabants niveau iets te doen. Er is nu geen totaaloverzicht in Brabant van welke collecties er allemaal bestaan. Ze gaan ook een nieuwe machine aanschaffen om met jonge ontwerpers te kunnen produceren.

Advies Kunstloc Brabant

Het is bewonderenswaardig hoeveel energie bewoners van Waalre de afgelopen decennia in het museum gestoken hebben. De sociale verbindingen die zijn ontstaan door fanatieke particuliere verzamelaars die ervoor gezorgd hebben dat het unieke verleden van ondernemende en vindingrijke bewoners bewaard is gebleven in een museaal pand. Maar als het museum meer connectie wil met de inwoners van de gemeente Waalre en jongere generaties wil aanspreken en een relatie wil aangaan met het sociaal domein dan adviseren wij het volgende.

- Het Waalres Museum hinkt nu op twee benen, de erfgoedcollectie die minimaal te zien is en professioneler gepresenteerd en ontsloten kan worden. En een expositieruimte die steeds wisselend publiek trekt. Wil het museum toekomstbestendig zijn dan moeten er keuzes gemaakt worden door de Stichting Het Waalres Museum zodat er een duidelijker profiel ontstaat. Het is aan het museum zelf welke kant men op wil gaan. En de gemeente Waalre kan besluiten of ze het museum daar al dan niet financieel in willen ondersteunen. We hopen dat dit onderzoek hieraan kan bijdragen.
- Start met het gezamenlijk werken aan het professionaliseren van het museum en doe dit stapsgewijs⁵. Idealiter zouden er twee betaalde krachten aangesteld moeten worden met een productiebudget om een verandering in gang te zetten. Een persoon die facilitair en productieel aan de slag gaat alsook met het vrijwilligersbeleid. En een persoon die samenwerkingen initieert met verschillende partijen binnen de gemeente als met het aangaan van samenwerkingen buiten de gemeente waaronder het Stedelijk Gebied Eindhoven. Samen kunnen zij al werken aan een meerjarenplan en hiervoor draagvlak en financiering genereren.
- Kies voor de projectmatige afbouw van de erfgoedcollecties en investeer in een dynamische tentoonstellingsruimte waar presentaties plaatsvinden op het gebied van erfgoed, ambacht en kunst. Laat “maken” daarbij leidend zijn. De erfgoedcollecties zijn ontstaan door dingen te maken, kunst is maken, ambacht is maken. Dat is de gemene deler.
Wat wordt er gemaakt in de gemeente Waalre en door wie? Toon wat inwoners van de gemeente maken, zowel in het verleden als anno 2022 en plaats dat in een bredere context. Het gaat dus niet alleen om wat er gemaakt wordt maar ook door wie en waarom en inspireer tot maken. Daarmee draag je bij aan de positieve gezondheid van de gemeenschap en is het mogelijk jongeren aan te spreken die zich nu vooral oriënteren op Eindhoven. Ga dus aan de slag met de huidige collecties en

---

⁵ Voor meerdere scenario's zie Keuzeplan en Stappenplan bijlage 2.

kijk welke afgestoten kunnen worden en/of onderdak behouden in de gemeente Waalre. Ontwikkel al doende via projecten waarbij professionals ingehuurd worden om in co-creatie te komen tot presentaties. Er is weinig aanbod op het gebied van kunst en cultuur in de gemeente Waalre en het museum kan een centrale functie innemen binnen de gemeente. Een culturele locatie waar mensen van alle leeftijden en achtergronden samen kunnen komen, waar nieuwe verbindingen ontstaan tussen deze mensen en waar getoond wordt wat er allemaal gemaakt wordt in verenigingsverband, op zolder of in de schuur. Van professional tot amateur.

- Verbind de collecties en nieuwe presentaties met de immateriële historie, verhalen en gebruiken van mensen en maak bij elke collectie/presentatie een educatief pakket. Dit kan bestaan uit een lessenspakket voor het onderwijs, een herinneringskoffer, een workshopprogramma, een wandeling en laat dit vormgeven door jonge ontwerpers. Zet een project online en onderzoek of een presentatie in co-creatie met bijvoorbeeld andere streekmusea kan ontstaan. Laat elke presentatie samengaan met een korte film waarin mensen vertellen over de historie, hun historie en leg een verband met het heden. Probeer zoveel mogelijk te werken met mensen woonachtig of werkzaam in de gemeente Waalre en maak verbindingen met de gemeentes in Stedelijke Gebied Eindhoven.
- Deel het gebouw anders in. Maak ruimte voor creatie, zowel letterlijk als figuurlijk. Experimenteer met de ruimte in het hele gebouw. Maak het gebouw toegankelijker en flexibeler wat inrichting betreft. Kijk ook of er meer licht binnen kan komen, je meer van buiten naar binnen kunt kijken, zorg voor aantrekkingskracht aan de buitenkant en laat zien dat het binnen bruist.
- Werk zoveel mogelijk met regionale kunstenaars en ontwerpers. De gemeente grenst aan designstad Eindhoven en er zijn genoeg jonge creatieve krachten die zich zouden kunnen buigen over de ruimtelijke uitdaging alsook over bijzondere vormen van presentatie. Geef social designers en kunstenaars een kans om hun licht te laten schijnen over het materiele erfgoed en laat ze inventariseren wat er allemaal gemaakt wordt in de gemeente. Van professionele kunstenaars tot amateurs en kinderen. En maak ruimte om samen te komen, te luisteren naar elkaar of een bijzondere spreker. Zorg dat er ook workshops zijn waar kleine groepen mensen aan de slag kunnen.
- Geef onderdak aan initiatieven binnen de gemeente. Het gebouw is nu meerdere dagen van de week gesloten, dat is jammer. Haal de mensen binnen, niet als een tentoonstelling af is maar werk met elkaar aan projecten in het gebouw zelf. Ontwikkel daarnaast wandelingen in de omgeving in samenwerking met Waalres Erfgoed. Ga regelmatig het gebouw uit op bezoek bij de makers en geef mogelijkheid tot het leren kennen van deze creatieve mensen in de gemeente Waalre.
- Professionaliseer de communicatie, ook via social media, en ga hierbij ook actief relaties aan met erfgoed- en kunstmusea in de omgeving.
- En vergeet ondernemers en bedrijven in de gemeente niet. Probeer zoveel mogelijk lokaal te werken en ga ook aan de slag met nieuwe sponsors en fondsenwerving.

Gedachtenexperimenten

Om bovenstaande adviezen toe te lichten hierbij een aantal ideeën ter inspiratie.

Brabantia

Vertel het verhaal van het ontstaan van Brabantia en zet Piet Cox en zijn vrouw centraal. De vrouw van Piet Cox deed het huishouden en testte menig ontwerp uit vertelde hij. Anno 2022 is Brabantia een bedrijf dat geheel in het teken staat van duurzaamheid en in 2035 geheel circulair wil produceren. Hoe doen ze dat en wat kunnen wij daar van leren? Maar ook laat inwoners uit Waalre kiezen uit de collectie van het museum en laat ze erbij vertellen wat hun persoonlijke verhaal is. Zoek naar verbindingen met jonge ontwerpers die ook producten ontwerpen en organiseer expertmeetings waarbij jong en oud van elkaar kunnen leren. En stel aan de orde wie het huishouden heden ten dage doet en leg een verband met het fenomeen Walra.

Damast & Walra

Neem contact op met het Weverijmuseum in Geldrop dat het plan heeft een expositie rondom huishoudtextiel in 2024 te organiseren. Trek samen op en kijk of er ook een deel van de presentatie tegelijkertijd plaats kan vinden in Waalre. Ga tegelijkertijd kijken of er experts, zoals de [Textielcommissie](#) en textielmusea in binnen- en buitenland, betrokken kunnen worden bij een goede ontsluiting of overname van de collectie. Denk aan tafelsessies, laat het damast zien op tafels, en gebruik het diner als communicatiemiddel om samen op onderzoek te gaan. Waarbij je ook het dekken van de tafel toen en nu als cultureel fenomeen kan onderzoeken. Hoe dekt men de tafel in Waalre?

Beeldende kunst

In Waalre wonen in ieder geval drie bekende kunstenaars, Joost Pesch, Gijs van Lith en Tijs Rooijackers. Ga met hen in gesprek en kijk wat je samen kunt ontwikkelen. In combinatie met exposities en workshops die zij kunnen verzorgen kun je ook een kunstroute samenstellen in combinatie met een atelierbezoeken. Leg zo verbindingen tussen amateur en professionals. Werk samen met de atelierroute Valkenswaard en biedt zorg dat het museum tijdens de route een informatiepunt is waar je koffie kunt drinken en waar streekproducten verkrijgbaar zijn.

Inventariseer de makers

Start ook met het in kaart brengen van de makers in de gemeente. Het 100-jarig bestaan van de gemeente Waalre in 2023 is een mooie nulmeting. Portretteer deze mensen, laat ze vertellen en laat ze iets tonen. Gebruik deze inventarisatie om mensen te betrekken in toekomstige projecten. Inventariseer en leg contact met initiatieven als bijvoorbeeld "Haak Aan" en de "Houtsnijclub" maar ook voor Carnaval wordt er veel gemaakt. Zoek ook naar mensen die bijzondere ambachten beheersen en leg verbindingen met de Design Academy. Zoek ook contact met de [Makersfaire](#) in Eindhoven en het [Crafscouncil](#) Nederland voor een bredere context. Vanuit de inventarisatie kunnen presentaties ontstaan.

Eenzame ouderen

Kijk of het museum ook aanjager kan zijn van creativiteit. In West-Brabant is er een samenwerkingsverband tussen GGD West-Brabant, verschillende gemeentes en professionele kunstenaars. Omdat er steeds meer ouderen langer thuis blijven wonen en vereenzamen is dit project van start gegaan. Het project is wetenschappelijk onderzocht en toont aan dat samen kunst maken kan bijdragen aan vermindering van eenzaamheid. Kijk op [De Tijd van je Leven](#) voor meer informatie. Het project is overdraagbaar en kan lokaal of regionaal in samenwerking met een GGD en kunstenaars uit de regio geïmplementeerd worden.

Scenario's

Op basis van de analyse en toekomstmogelijkheden die we geschetst hebben ontvangt u een drietal scenario's voor 2023.

Allereerst zal het bestuur van Het Waalres Museum het advies moeten ontvangen en met u in gesprek gaan om te kijken of de gemeente Waalre en museum dezelfde mogelijkheden en kansen ziet en deelt. De vraag is ook of Het Waalres Museum bereid is in 2023 de huidige koers te gaan verleggen. Dit zal een grote verandering betekenen voor het huidige bestuur van de stichting en de vrijwilligers.

Wil men vasthouden aan de huidige erfgoedcollecties in een te krappe behuizing met te weinig inkomsten en een verouderd vrijwilligersbestand of is men bereid keuzes te maken, de erfgoedcollecties elders onder te brengen en er een dynamische tentoonstellingslocatie van te maken en is men bereid veel meer te gaan samenwerken met andere stichtingen en maatschappelijke instellingen en bedrijven in Waalre en het aanstellen van professionele krachten?

Daarnaast is het van belang dat Het Waalres Museum sowieso de volgende codes gaat verkennen en toepassen in de praktijk voor zover als mogelijk. De codes zijn een handreiking:

[Fair Practice Code](#): De Fair Practice Code is een gedragscode voor ondernemen en werken in kunst, cultuur en creatieve industrie op basis van vijf kernwaarden: solidariteit, diversiteit, vertrouwen, duurzaamheid en transparantie. De code nodigt uit tot kritische reflectie en biedt een handreiking voor hoe de sector samen tot een toekomstbestendige arbeidsmarkt en beroepspraktijk komt.

[Cultural Governance Code](#):

De Governance Code Cultuur biedt een normatief kader voor goed bestuur en toezicht in culturele organisaties. Governance gaat over het besturen en de continuïteit van organisaties. Daarnaast speelt governance een belangrijke rol in het vertrouwen en de legitimiteit die de organisaties in de buitenwereld genieten. Bewust omgaan met governance is essentieel voor de versterking van culturele organisaties en voor een gezonde sector.

[Code Diversiteit en Inclusie](#):

Met de Code Diversiteit & Inclusie maken we de cultuursector meer inclusief. Zo maken we ruimte voor nieuwe verhalen en werken we aan een gelijkwaardige sector voor iedereen.

Wat mogelijke inkomsten kunnen zijn voor Het Waalres Museum is momenteel niet te voorspellen. Ik heb inzicht gekregen in de financiële gegevens tot en met 2021. De inkomsten zijn geheel afhankelijk van de koers die het museum gaat varen en het belang dat de gemeente Waalre hecht aan het museum en haar plaats en mogelijkheden in de gemeenschap. De afgelopen jaren waren mager door de pandemie. 2019 was een topjaar met inkomsten rond de 15.000 euro naast een gemeentelijke subsidie. Ook in 2022 is de pandemie nog niet over en heeft deze invloed op de culturele sector. Eind van het jaar kan het museum de balans opmaken. De inkomsten zullen meer worden als de gemeente meer zou willen investeren. Dan neemt het rendement voor de gemeente ook toe. Niet alleen financieel, maar ook in participatie, zichtbaarheid, draagvlak, inclusie en saamhorigheid.

Scenario 1:

Als Het Waalres Museum vast wil blijven houden aan de huidige koers dan kan de gemeente besluiten de huidige prestatieovereenkomst niet te verlengen in 2023. De keuze blijft altijd bij Het Waalres Museum of ze met de gemeente in zee willen gaan om samen te bouwen aan de toekomst. Het ligt aan de reactie van de stichting op deze analyse of ze daartoe bereid zijn of dat ze liever een eigen koers gaan varen.

Scenario 2:

Als het bestuur van Het Waalres Museum en de gemeente Waalre het erover eens zijn dat een professionalisering van Het Waalres Museum onontbeerlijk is voor de toekomst dan kunnen ze kijken hoe ze dat gaan aanpakken, zowel organisatorisch als financieel. Het ideale plaatje dat we u schetsten in het advies is het aanstellen van twee professionele krachten met een productiebudget voor een periode van minimaal 3 jaar. We adviseren een creatief en zakelijke directeur/coördinator en een creatief producent/facilitair beheerder. Op basis van 2 FTE schatten wij een personeelsbudget in van 135.000,- euro met een productiebudget van 40.000 euro op jaarbasis. Totaal 175.000 euro.

Deze professionals krijgen de opdracht te gaan werken aan een meerjarenplan en ondertussen een aantal kunstenaars/ontwerpers de opdracht geven om het museum anders vorm te geven en een aantal tentoonstellingen te maken, het vrijwilligersbeleid te vernieuwen, samenwerkingsverbanden aan te gaan met culturele partners in Stedelijk Gebied Eindhoven als ook te onderzoeken naar relaties met zorg- en welzijnspartners, fondsenwerving uit te breiden en een businessplan te maken voor 2024 en verder, subsidie aan te vragen en te kijken hoe de inkomsten te verhogen via horecavoorzieningen, kaartverkoop, intensivering van arrangementen, enzovoort.

Scenario 3:

Als scenario 2 een te grote stap is om te nemen dan is een tussenjaar aan te bevelen. In dit jaar zou er geïnvesteerd moeten worden in:

1. Een zzp-er die in overleg met de gemeente en het museum een business plan gaat opstellen: 6.000 euro.
2. De zzp-er gaat ook een sponsorplan maken en kijken waar er aanvullende financieringskansen liggen bij subsidieregelingen: 5.000 euro.
3. Er wordt een opdracht tot schetsontwerp en definitief ontwerp (op te delen in 2 fases) gegeven aan een ervaren ontwerper die een flexibele inrichting van het museum gaat ontwerpen en hierbij de toegankelijkheid vergroot en een professionele manier van presenteren faciliteert: 7.000 euro.

Dit voorstel is een richtlijn op basis van globale inschatting exclusief btw, 18.000 euro.

Na deze investering heeft Het Waalres Museum en de gemeente Waalre een helder plan waar men verder op kan besluiten en indien gewenst investeren. Er is een mogelijkheid om aanvullende financiering voor dit scenario aan te vragen bij Kunstloc Brabant via de [Kennisvoucherregeling](#). Wij kunnen u zowel experts aanbevelen die een business- en sponsorplan kunnen maken als ervaren ontwerpers. Ook bij dit scenario, dat een fasering aanbrengt, is het noodzakelijk dat de gemeente Waalre vanaf 2023 een aantal jaren meer gaat investeren in Het Waalres Museum. Denk daarbij aan een budget van minimaal een vaste kracht (60.000 euro) met een werkbudget (25.000 euro): 85.000 euro jaarlijks vanaf 2024. Dit is een schatting die nader begroot zal worden bij de totstandkoming van het businessplan en het sponsorplan.

Besluit

Met dit onderzoek naar de toekomst van het Waalres Museum hebben wij u een inhoudelijke analyse gegeven van het Waalres Museum en ideeën ter inspiratie in welke richting het museum zich zou kunnen ontwikkelen. Wij hopen dat de gemeente Waalre en Het Waalres Museum met elkaar in goede overeenstemming met elkaar van gedachten gaan wisselen over de toekomst. In Bijlage 1 vindt u een overzicht van mensen met wie we gesproken hebben bij de totstandkoming van dit advies. We hopen u hiermee van dienst te zijn geweest en zijn altijd bereid in een persoonlijk gesprek dit advies toe te lichten.

Met vriendelijke groet,

Namens Kunstloc Brabant,

Atty Bax

Adviseur Kunst, Zorg en Gezondheid

Bijlage 1:

Overzicht van personen waarmee gesproken is ten behoeve van dit onderzoek:

Naam organisatie	Naam
100 jaar Waalre 2023	Nikkie Barten
Brabantia	Tijn van Elderen
cc-educatie	Anneke Wijn
Crafts Council Nederland	Marion Poortvliet
Cultuurcoördinator Waalre	Noël Josemans
Dagbesteding De Pracht	Loes Kort
De Pracht	Brigitte Arie
Design Academy	Tessa Blokland
Erfgoed Brabant	Annette Gaalman
Gemeente Waalre	Kees Vortman
Gemeente Waalre	Sara Ngyen
Gemeente Waalre	Saskia van den Broek
GGD West Brabant	Sandra Kuiper
Het Nieuwe Wonen	Dolf Kusters
Living Museum Tilburg	Rob Haen
Stedelijk Gebied Eindhoven	Rob van Daal
Stichting Waalres Museum	Toine Jordense
Stichting Waalres Museum	Michel Hoevenaars
Waalres Erfgoed	Lambert Jansen
Weverijmuseum Geldrop	Bert Vermeer
	Ans Hiddinga
	Tijs Rooijackers
	Joost Pesch
	Anne Ligtenberg & Mats Horbach
	Lilian Calame
	Annette Redegeld
	Gijs van Lith
	Will Hollanders
	Piet Cox
	Brechje Lubse